

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

**Henr. Ioh. Nepom. Crantz S.C.A. Maiestat. Consiliar.
Institut. Med. Et Mater. Medic. Vindob. Profes. Pub. Ord.
Acad. Imp. Nat. Curios. Et Societ. Botan. Flor. Sodal.
Materiæ Medicæ Et Chirurgicæ ...**

Crantz, Heinrich Johann Nepomuk

[Wien], 1765

Cerealia.

urn:nbn:de:gbv:45:1-10178

RES CIBARIA

SEV

PRIMA CLASSIS

CARDIACORUM NUTRIENTIUM.

CEREALIA.

x quibus panis parari potest a Cere
re CEREALIA vulgo Mater
riæ Medicæ scriptoribus dicuntur,
quia

Prima ceres homini ad meliora alimenta vocato

Mutavit glandes utiliore cibo.

OVID. Fastor. l. IV.

Crantz M. M. T. I.

A

AVE-

2 *CARDIAC. NUTRIENT.*

AVENA *Offic. Botan.* Classis Natur. Graminum.
Germ. Haber. *Gallis* Avoine. *Anglis* Oats.
Italis Biada.

AVENA *calycibus dispermis, seminibus lævibus;* culmo stramineo breviori, magis nodoso, panicula sparsa, tum grano tenuiori oblongo distinguitur. Equorum pabulum, hominibus panes, pultes, gelatinas, cerevisiam, decocta, tum alia tam sanis quam ægris saluberrima subministrat. Mundata in farinam crassiorrem redacta avena GRUTUM in aqua, lacte, coquitur, in omni acrimonia utile medicamentum & alimentum. Vitiata venenum est temulentiam & amentiam inferens, FABER *Strychnomania*. De necrosi florum cerealium consule Cl. GLEDITSCH *Acad. de Berlin 1756*. Cl. AYMANT *Memoires de Physique & de Mathematique* T. III. 1760.

USUS MEDICUS. Decocta, juscula, avenacea, Anglis, tum ut consumptionem prævertant, tum ut præsentem curent, maxime familiaria sunt; sed & his solum acute decumbentes nutriunt, & Itali ad temperandam quorumcunque salium acrimoniam plurimum utuntur MONTI. Tussientibus & excoriatae alvo prodesse DIOSCORIDES. Refrigerare & humectare HIPPOCRATES. Farinam butyro mixtam scabiem capitis ficcare ARBUTHNOT *Practical Rules of Diet in the various constitutions*. Hordeo lentior avena est.

FAGOPYRUM. *Offic. Botan.* Polygonum Classis Pauci-stam. *Germ.* Heidengraupen. *Gallis* Blé farrassin. *Anglis* Buck-Wheat.

POLYGONUM *erectum foliis cordato-sagittatis,* etiam in usus alimentares adhibitum; semina triquetra cortice nigro tecta sunt, farinam albam tritico, hordeo,

deo, fecali, minus, milio tamen & panico plus nutrientem possident. Fuit hæc in panes, placentas, offas, adhibita.

USUS MEDICUS senibus alvo adstricta laborantibus a PAVIO dicitur. Farina in cataplasmatibus resolventibus & maturantibus laudatur. Succum ex recenti planta pressum illacrymantibus oculis mederi CRATO habet.

HORDEUM. *Offic. Botan.* Classis Natur. Graminum. *German.* Gersten. *Gallis* Orge. *Anglis* Barley. *Italis* Orzo.

HORDEUM *distichon.* Classis Ordeum. Omni antiquitati celebre fuit, nam & Hebræis celebratas hordei messes sacræ paginæ, & a Lacedæmoniis adhibitum in sacris hordeum, ALEX. ab ALEXANDRO, & Græcos frugem antiquissimam hordeum habuisse, DIONYS. HALICARNASSEUS, testantur. Tritico minus glutinosum hordeum, facilius in membra digeritur, digestum distatur, noto jam Romanis effectu, cum solo hordeo vesci pœnæ loco apud illos haberetur. Ita Marcellum militibus, qui male pugnauerant, hordeum dari iussisse, LIVIUS, de Augusto SÆTONTIUS cohortes, si quæ cessissent loco, decimatas hordeo pastas, & POLYBIUS etiam illis, qui timide sese gessissent, hordeum pro tritico demensum fuisse, fidem faciunt.

Sola præparatione distinctum, hordeum triplex, quod tegmine suo cereali adhuc investitum, INTEGRUM; quod hoc ablato nudum est, MUNDATUM; quod suspensa mola in minora margaritis similia granula contritum, PERLATUM, audit. Ex integro cerevisia, ex mundato ptisana, duplex dicta HIPPOCR. *simplex* seu succus

4   *CARDIAC. NUTRIENT.*

cus ptisanæ: *integra*, dum cum succo incoctum exhibetur granum.

USUS MEDICUS. Integrum hordeum plus detergit, plus demulcet mundatum. Utrumque decoctum morbis acutis, cum nitro, melle, utile. Cremor hordei in morbis ab acrimonia ortis, in hæmoptoë, erosionibus, laudatur. Farina anodina, maturans, in cataplasma recepta suppurandis commoda.

MAYS *Offic. Botan.* Classis Nat. Graminum.
Germ. Türkischer Weitzen. *Gallis* Blé de Turquie. *Anglis* Indian Wheat. *Italis* Sorgo turco.

MAYS. Semina magna, nuda, subrotunda, inæqualia, coloris aurei, medullæ candidæ, suavis, dulcis, habet. Americæ incola planta ubique hodie lætissime crescit in varios adhibita usus. Edulis farina, etiam panificiis apta. Ex hoc grano, licet magis viscosum non adeo facile fermentet, *ARBUTNOT Practical. Rules of Diet*, Mexicani tamen Cerevisiam & Spiritum ardentem parant.

USUS MEDICUS apud nos vix ullus, apud Mexicanos celeberrimus, acute decumbentium communissimus, at non facillimus victus. An a lithiasi præservans, ut persuadet *HERNANDEZ*? Pulmentum ex ejus farina cum lacte excoctum, cui ferventi pinguedo commixta sit, in tumoribus ex odontalgia & frigore oriundis utile, *KALM Acta Suec. vol. XIII.*

MILIUM *Offic. Botan.* Class. Nat. Graminum. *Germ.* Hirs. *Gallis* Millet. *Anglis* Millet. *Italis* Miglio.

PANICUM *panicula laxa, flaccida, foliorum vaginis pubescentibus.* Semina exigua, ovalia, vel flavescen-

vescentia, vel albicantia, omnium frugum fertilissima planta habet. Semina hæc multum adhibita Maoticis in cibum, Tartaris in potum, in usus alimentares diversa forma aliis. Panis ex milio confectus aridus, friabilis, unius diei ætatem habens, ingratus, Lombardis in usu, difficilis digestionis, pauci alimenti.

USUS MEDICUS, ubi exsiccandum, in colluvie alvi serosa multum proficiuus.

ORYZA. *Offic. Botan. Class. Nat. Graminum. Germ. Reis. Gallis Ris. Anglis Rice. Italis Riso.*

ORYZA. Jam decorticata ad nos ex Italia grana oblonga, striata, pellucida fere, asportantur, quæ præcipuam multis in locis alimoniam constituunt. In nonnullis regionibus ex oryza panis fit, & cerevisiam ex hac, quæ vi temulenta ex hordeo factam longe superaret, pro coloniis Batavorum confectam, novit *Illustr. L. B. van-SWIETEN.* Spiritum, qui cum Spiritu vini certare possit, ebrietatem inducentem magis durabilem, & corpori magis noxiam, parari ab Indis, *BERNIER. iter.* ARRAC hunc spiritum Indi, ut & omnes alios fermentatos, vocant, *SHAW.* Angli ex hoc, magis vero ex liquore vinoso, ex arbore cocco vulnerata destillante, fermentato, tum etiam spiritu ex canna saccharifera confecto, potum *Punch*, addita aqua, succo citri, momento nucis moschatæ, corticum citri, saccharo, aliquando pane tosto, componunt.

USUS MEDICUS. Oryza alimentum est medicamentosum, gratum, absque sale addito sapidum, in acrimoniis, hæmoptœe, hæmorrhagiis aliis, lacti, jusculis

6   *CARDIAC. NUTRIENT.*

lis incocta, utile. In scirrho, cancro ventriculi jura carniū ex oryza & mollissimis facta oleribus, *Illustr.* L. B. VAN-SWITEN. commendat in *Comment.* In diarrhoeis & dysenteriis DIOSCORIDES, GALENUS, laudant: & multos diarrhoea & dysenteria tum etiam lienteria laborantes in navigatione Americana servavit COLUMBUS. Adhæc in marasmo conferre, ARBUTNOT *an essay concerning the nature of aliments.* An ab oryza cæcitas, ut observat BONTIUS, & inquit TEN RHYNE? Turcæ, Itali cæci non sunt.

PANICUM. *Offic. Botan.* Class. Nat. Graminum. *Germ.* Bitzweitze. *Gallis* Panis. *Anglis* Panick. *Italis* Panico.

PANICUM *germanicum panicula minore*, multis in regionibus nequidem notum, avium pabulum, milio multum simile, ad panificia ut alia cogi posset. Obsessos Massilienses panico vixisse JULIUS CÆSAR, alios etiam hujus ului assuetos, *Illustr.* L. B. VAN-SWIETEN reliquerunt. Milio minus nutrit.

USUS MEDICUS vix ullus, dysentericis tamen utilis.

PHALARIS. *Offic. Botan.* Classis Nat. Graminum. *Germ.* Canarienfutter. *Gallis* Semence de Canaris. *Anglis* Canary Seed.

PHALARIS *panicula subovata, spiciformi, glumis carinatis*; femina splendens, candida, vel subflavescentia, feminum lini forma, producit. Usibus humanis inservire posset, gratissimum passeribus Canariis pabulum.

USUS

USUS MEDICUS nullus, contra calculum tamen aliquibus laudatus, an certa fama?

SECALE *Offic. Botan.* Classis Nat. Graminum.
Germ. Rocke. *Gallis* Segle. *Anglis* Ric. *Italis* Segala.

SECALE *glumarum ciliis scabris*; veteribus incognitum, Romanis non multum in usu, septentrionalibus gentibus admodum familiare fuit. DIOSCORIDE, Rei Rusticæ scriptoribus non relatum, PLINIO mala notatur nota, cum frumentum deterrimum & nigritiam tristem appellet. Cum Briza asiatica, de qua panes atros, graveolentes, fieri GALENUS, idem fuisse nonnulli contendunt, nondum complanata lite. Hodie satis notum omnibus cereale, spicam aristatam semper, compressiorem tritico habet, grana etiam strigiosiora, nudiora nigricantia, saporis non adeo dulcis, ut grana tritici. Cæterum magis detergens est, & panis surfuribus remixtus non assuetis alvum movet.

Secale cornutum venenum est, gangrænam cito inducens, in variis Academiarum Actis infame declaratum. *Acad. des Sciences* 1710. 1748. 1752. *Mémoires de Mathématique* T. II.

USUS MEDICUS. Farina fecalis in cataplasmatibus formam redacta locis inflammatis, ubi degeneratio in putredinem metuenda, utiliter adhibetur; emollit enim & discutit, & potentissime putredini resistit, cum longe citius, quam farina tritici aut hordei, acefcat. Ob eandem rationem ex granis fecalis, pane fecalino, decocta parantur in febribus putridis, addito succo citri, vini momento, si res exigit, gratissima, simul etiam convenientissima. Farinam solam calefactam hi, in ca-

8 *CARDIAC. NUTRIENT.*

taplasma redactam alii, cum successu partibus podagra vexatis applicari perhibent. Flores nonnullis arcani sunt ad morbos tum alios, tum maxime ad partum difficilem mulierculis nostris; sed rara confidentia superat morbum. An adeo mirabiles aquæ panis in epilepsia vires? spiritus fecalini miræ laudes dictæ *TEN RHYNE*? Grata aciditate in nonnulla mineralia potentius agere ipsa aqua forti, *ETTMULLER*. Cæterum panis fecalinus vino intinctus egregie analepticus, *Fr. HOFFMANN de præstantia remed. domestic.* Hoc maritum veneris immodico usu pene exanimem viribus & vitæ reddidit *ab HEER*. Decoctum panis analepticum, *BOERHAAVE*, maxime vino & aromatibus conditum.

TRITICUM. Offic. Botan. Classis Nat. Graminum. Germ. Weitzen. Gallis Froment. Anglis Wheat. Italis Formento.

TRITICUM hybernum radice annua, spica nutica. Generaliter omne granum frumentaceum ex spicis tritum, ac trituratione expurgatum olim significabat *Triticum*. Cereris hæc grana integra comesta, ut hordeum, difficillime digeruntur, etiam sale adjecto cocta, cum in ventriculo pondus, flatus, capitis dolorem, oculorum caliginem, alvum adstrictam *GALENO*, fociis & aliis attulerint, ut jam recte *HIPPOCRATES* triticum hordeo valentius esse, monuerit.

Habemus imo, *FARINAM* tritici, unde panis & farina *offic.* 2do. Farinam post germinationem exsiccati tritici, unde *SAPA*, qua vegetabilia loco Sacchari aut mellis, non adeo durabili connubio, condiuntur. 3tio. *AMYLUM*, quod quia absque mola semper olim
pa-

pararetur, ita dictum, nihil aliud est, quam optimi tritici in nonnullis regionibus, corrupti tantum in aliis, aut etiam residuarum a farina crassa partium, sedimentum, in pastam albam, friabilem, magno labore lævigatum; unde dilutum amyllum, pulvis cyprius, ad glutinandos libros gluten, quæ tamen ex folani tuberosi esculenti radicibus commodius utiliusque pararentur. *The Gentleman's Magazine* for sept. 1752. 1753. Habemus etiam furfures, ut & tritici flores.

Inter hæc vero omnia scitu non indigna sunt ea, quæ a Cl. BECCARIO capta sunt de farina optimi Tritici furfuribus probe repurgati, in *Bononiensi Scient. & Art. Instit. & Acad.* T. II. Part. I. experimenta, quibus edocemur aquam ex hac una parte solvere anylaceam dicendam naturæ quoad omnia vegetabilis, aliam vero intactam relinquere atque hanc glutinosam suam originem detrectare, & per omnia sic se præbere quasi esset ab animante quopiam profecta: nam & illa in digestionem, acoris indicium nullum dare, sed intra paucos dies scætere, corumpi cadaveris modo, tum liquari, effervesce cum acidis quibuscunque, & in cæteris alcalina omnia imitari, etiam in destillatione alcalicum genium magis commonstrare observavit; nam & spiritum urinosum olei utriusque & salis volatilissimum tantam vim fudit, quanta ex pari cornu cervi pondere prodire solet. An inde ratio cur ex Tritico confici Phosphorus possit? an & aliæ vegetabilium substantiæ, ex quibus confectus, eandem naturam habent?

USUS MEDICUS. Aqua decocti tritici demulcens, infantum quibusdam in regionibus potus est ordinarius; an adeo utilis, quia cito acefcit? ex oryza tutius pararetur. Farina ipso grano integro minus te-

nax, lenta tamen, cum aqua in cataplasmatibus consistentiam cocta ad inflammata loca laudatur, cum lacte ad movendas suppurationes Aliis: ficca, ut & amyllum, ad intertrigines, loca excoriata, erysipelas, serpiginem, fudores, dum ficcare consilium, cum creta, cerussa, pulvere rosarum rubrarum, utiliter adhibetur.

Amyllum inviscans est acrioris feri, in pectoris & intestinorum morbis, tabellis, passillis, clysteribus adhibitum. Gluten, si liquidius & tepidum, cochlearis mensura sorbendum, sanguinem rejicientibus commendat DIOSCORIDES. Furfures scopo demulcente in aqua pro clystere coquantur, balneis pedum emolliente scopo adduntur. Flores ad leniendas inflammationes nonnullis laudantur.

ZEAE Offic. Botan. Triticum. Classis Nat. Graminum. *Germ.* Speltz. *Gallis* E'peautre, *Anglis* Spelt. *Italis* Spelta.

TRITICUM Spelta flosculis lateralibus masculis, muticis, involucri destitutis, plus hordeo, minus tritico nutrit, ut in medio esse tritici & hordei GALENUS dixerit. Tritico viscidius ad obstructions magis disponit, ori gratum, in panificia, cerevisiam pariter digestum. An Zea Græcorum Far sit Romanorum multi disputant.

USUS MEDICUS vix ullus, granum paucis officinis receptum, in hæmorrhagia uteri sorbendum dedit HIPPOCRATES.

Ex modo recensitis Cerealibus noto artificio panis fit: ex Tritico maturo, non admodum recenti, nec vetusto, solo pingui enato, repurgato, nec vitiatum, bene

bene pertritum, fermentatum, salitum, coctum, optimum; licet quoad diversas farinæ partes, parandi, coquendi modum, multa hujus differentia.

USUS MEDICUS suadet bis coctum, sale, aromatibus, leviter conditum, omni glutine perfecte liberum; hunc in morbis viscerum debilium optimi nutrimenti esse *Illustr. L. B. van-SWIETEN Comment. I.* MICA panis in pulvem cocta aptius infantibus alimentum, quam farina, quod matribus inculcandum. Cæterum veteribus adhuc alia recensentur frugum genera, hodie nobis non certo nota, & etiamnum mortales plurimi pane CASSAVA, ex radice *Jatropha manihot* venenata, confecto vivunt, alii alio nutriuntur. Et ægris suis grana SAGO, ut & gelatinam de SAGO, Angli Medici in cibum concedunt, HUXHAM. *De morbo colico Damnoniorum.* Londini 1739.

LEGU.

LEGUMINA.

LEGUMINA quasi manu & sine falce lecta, ut
CORRAEVS:

Agricola si quando manu cerealia capit.

Semina, & e terra sine falce legumina vellit.

Cerealibus adnumerata veteribus fuere GALENI testimonio, dum dicit: legumina ea appellant cerealia, ex quibus non fit panis. Hodie rectius distinguuntur.

Leguminum facultates mala notavit nota HIPPOCRATES, & post illum GALENUS: flatulenta, & concoctu difficillima dicunt, haud recepta sententia. Distinxere adhuc, quae cito coctione emollirentur, & vocavere τετραμνα, quæ minus, ατετραμνα, seu δυσεψαγα.

CICER *Offic. Botanicor.* Classis Natur. Papilio:
Germ. Kichern. *Gallis* Pois chiche, *Anglis*
Chiche. *Italis* Cicerchia.

CICER *foliis serratis.* Rubrum officinale magis est, album culinare, promiscue tamen usurpatur. Semen est sphaeroideum rotundum fere, licet angulosum, piso majus. Veteribus inter cibos vilissimum, non tam cito in aqua emolliendum, difficilioris est digestionis.

USUS